

Юрова Тетяна

кандидат мистецтвознавства, доцент,
викладач кафедри поведінкових наук та
військового лідерства Інституту психологічної
підтримки персоналу Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного,
Львів, Україна
email: taniushka_j@ukr.net

Мацевко Тарас

кандидат психологічних наук, доцент кафедри
поведінкових наук та військового лідерства
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
Львів, Україна
email: macevko@ukr.net

Yurova Tetiana

PhD in Art Studies, Docent, Lecturer at the
Department of Behavioural Sciences and Military
Leadership, Institute of Personnel Psychological
Support, Hetman Petro Sahaidachnyi National
Army Academy,
Lviv, Ukraine
email: taniushka_j@ukr.net

Matsevko Taras

PhD in Psychology, Associate Professor at the
Department of Behavioural Sciences and Military
Leadership, Hetman Petro Sahaidachnyi National
Army Academy,
Lviv, Ukraine
email: macevko@ukr.net

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА В ІГРОТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ЗОНИ БОЙОВИХ ДІЙ

Війна в Україні спровокувала появу величезної кількості сиріт та поранених дітей, переселенців, які зазнали важких психічних травм, що потребує застосування комплексу реабілітаційних заходів, серед яких важливе місце займає психолого-педагогічна реабілітація, у тому числі ігрова терапія, форми і методи якої часто мають культурну та мистецьку специфіку. Доступність ігротерапевтичних технологій та їх популярність серед підростаючого покоління є важливим чинником забезпечення ефективності подолання наслідків дитячих психічних травм.

Мета статті – розглянути і проаналізувати досвід практичного застосування ігротерапевтичних технологій з використанням культури та мистецтв у психолого-педагогічній реабілітації дітей з психологічними травмами із зони бойових дій.

Методи дослідження. Використано функціональний, аналітичний, аксіологічний, порівняльний та системний методи, а також метод узагальнення практичного досвіду, що дали змогу дослідити сучасні підходи до застосування ігротерапії, арттерапії та інших культурно-мистецьких практик у психолого-педагогічній реабілітації дітей.

Наукова значимість полягає у комплексному дослідженні сучасних українських практик використання засобів культури і мистецтва в ігротерапевтичних технологіях реабілітації дітей, які постраждали внаслідок війни. Систематизовано нові напрями культурної та психолого-педагогічної підтримки, що сформувалися в умовах повномасштабної війни.

Результати. Встановлено, що ефективність ігротерапевтичних технологій значно підвищується за умови їх поєднання з арттерапією, казкотерапією, музейною педагогікою, творчими проектами, терапевтичною літературою, інтерактивними медіа програмами.

Висновки. Засоби культури і мистецтва є важливим компонентом сучасних ігротерапевтичних технологій психолого-педагогічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок бойових дій. Їх інтеграція у комплексні реабілітаційні програми підвищує ефективність відновлення психічного здоров'я, сприяє розвитку адаптивних ресурсів, сприяє формуванню безпечного середовища для відновлення дітей та потребує широкого впровадження у практику діяльності психологів, педагогів, культурологів, арттерапевтів і соціальних працівників.

Ключові слова: арттерапія, діти війни, дитяча психічна травма, зона бойових дій, ігрова терапія, ігротерапевтичні технології, культурна реабілітація, психолого-педагогічні заходи.

PRACTICAL EXPERIENCE OF USING CULTURE AND ARTS IN PLAY THERAPY TECHNOLOGIES FOR THE PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL REHABILITATION OF CHILDREN FROM COMBAT ZONES

The war in Ukraine has resulted in a significant increase in the number of orphaned, injured and internally displaced children who have experienced severe psychological trauma. This situation requires comprehensive rehabilitation measures, among which psychological and pedagogical rehabilitation, including play therapy, plays an important role. The accessibility of play therapy and its popularity among children make it an effective means of overcoming the consequences of childhood psychological trauma.

Purpose of the study. To examine the practical application of play therapy technologies incorporating cultural and artistic means in the psychological and pedagogical rehabilitation of children affected by hostilities.

Research methods. Functional, analytical, axiological, comparative and systems approaches, together with the method of generalising practical experience, were used to investigate contemporary approaches to play therapy, art therapy and other culture- and arts-based practices in children's rehabilitation.

Scientific novelty. The study provides a comprehensive analysis of contemporary Ukrainian practices of integrating cultural and artistic means into play therapy technologies for the rehabilitation of war-affected children. It systematises new directions of cultural, psychological and pedagogical support developed during the full-scale war.

Results. The findings indicate that play therapy is significantly more effective when combined with art therapy, fairy tale therapy, museum pedagogy, creative projects, therapeutic literature and interactive multimedia programmes.

Conclusions. Cultural and artistic means are an essential component of contemporary play therapy technologies used in children's rehabilitation. Their integration into comprehensive rehabilitation programmes enhances mental health recovery, strengthens adaptive capacities, creates a safe recovery environment and should be further integrated into the professional practice of psychologists, educators, cultural specialists, art therapists and social workers.

Keywords: art therapy, children affected by war, childhood psychological trauma, combat zone, play therapy, play therapy technologies, cultural rehabilitation, psychological and pedagogical interventions.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. За даними ООН та UNICEF за період повномасштабного російського вторгнення (з 24.02.2022 по липень 2026) понад 3,2 тис. українських дітей загинули або були поранені внаслідок бойових дій. Варто зазначити, що через триваючі бойові дії та тимчасову окупацію окремих територій реальні показники можуть бути вищими, оскільки міжнародні організації наводять лише верифіковані випадки (Four years, 2026). Десятки тисяч дітей та підлітків втратили одного або обох батьків чи залишилися без батьківського піклування внаслідок війни (Mental Health, 2025). Майже кожна п'ята дитина в Україні втратила близького родича або друга (One in five children, 2025). Біль-

ше третини українських дітей (близько 2,6 млн. – станом на початок 2026 р.) є переміщеними особами, до яких входять понад 791 тис. дітей, які перебувають в Україні, та майже 1,8 млн. дітей-біженців за межами країни (More than, 2026). Жакликим для дітей і підлітків, переміщених в Україні, є те, що війна продовжує переслідувати їх всюди: ракетно-дронові та бомбові атаки здійснюються повсюдно, занурюючи їх в стан перманентного стресу та психологічного виснаження. Підсумовуючи цю жахливу статистику, доводиться констатувати, що майже всі українські діти зазнали руйнівного психологічного впливу війни та БПТ (бойових психічних травм). А це близько 1,5 млн. осіб, які зараз, втративши безпечне та захищене середовище, перебувають у групі підвищен-

ного ризику розвитку депресії, ГТР (генералізованого тривожного розладу), ПТСР (посттравматичного стресового розладу), панічних атак, різного роду фобій та інших психічних порушень (War in Ukraine, 2023).

Загальну ситуацію з дитячими психічними травмами посилює те, що війна порушила освітньо-педагогічний процес більш ніж 5 млн. дітей, позбавивши їх почуття усталеної шкільної структури, затишного мікросоціуму, який дає класна кімната, перспектив реалізації мрії у виборі майбутньої професії. Практично ми маємо ціле покоління, яке знаходиться на межі катастрофи, що вимагає негайної і комплексної реабілітації з боку фахівців різних профілів, включаючи не тільки психіатрів, психологів, педіатрів, сімейних лікарів, а й арттерапевтів, педагогів, культурологів, працівників соціальних служб та соціологів.

Формулювання цілей та завдань статті. Мета статті – проаналізувати сучасний практичний досвід використання засобів культури і мистецтва в ігротерапевтичних технологіях психолого-педагогічної реабілітації дітей із зони бойових дій.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- проаналізувати сучасні підходи до використання ігротерапевтичних технологій у психолого-педагогічній реабілітації дітей;
- обґрунтувати роль засобів культури і мистецтва у підвищенні ефективності ігротерапії;
- конкретизувати основні форми застосування культурно-мистецьких практик у реабілітаційній діяльності;
- оцінити ефективність використання засобів культури і мистецтва в психолого-педагогічній реабілітації дітей, які постраждали внаслідок бойових дій.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідження останніх десятиліть свідчать, що ігрова терапія (Play Therapy) належить до найбільш ефективних психотерапевтичних методів допомоги дітям, які пережили війну, вимушене переселення, втрату близьких або інші психотравмувальні події. Оскільки гра є природною формою діяльності дитини, саме вона забезпечує безпечне символічне опрацювання травматичного досвіду, знижує рівень тривоги, відновлює відчуття безпеки та сприяє формуванню но-

вих адаптивних моделей поведінки.

У зарубіжній науковій літературі фундаментальні засади дитячої ігрової терапії були закладені працями Вірджинії Екслайн (Virginia Axline), Гаррі Лендрета (Garry Landreth), Чарльза Шефера (Charles Schaefer), Еліани Гіл (Eliana Gil) та Паріс Гудієр-Браун (Paris Goodyear-Brown). Їхні дослідження довели, що клієнт-центрована ігрова терапія сприяє зменшенню проявів ПТСР, агресивності, страхів, емоційної дезадаптації та поведінкових порушень у дітей, які пережили психотравмувальні події війни.

Особливе місце займають систематичні огляди останніх років. Так, Дж. Хамблта співавтори (Humble et al., 2019), узагальнивши результати семи клінічних досліджень, встановили, що Child-Centered Play Therapy (CCPT) демонструє позитивний вплив на зниження внутрішньої тривожності, покращення самооцінки, емоційної регуляції та соціальної адаптації дітей із травматичним досвідом. Автори підкреслюють, що найбільша ефективність спостерігається за умови систематичного проведення арттерапевтичних занять, у тому числі ігротерапії, у поєднанні із сімейною підтримкою.

Важливим етапом розвитку цього напрямку став огляд наукової літератури на тему «Вивчення ігрових методів роботи з дітьми, які постраждали від війни», підготовлений у 2025 р. науковою групою у складі Джемма Муді-П'ю, Кейт Реншоу та Джуді Парсон (Moody-Pugh et al., 2025), який охопив дослідження дітей, постраждалих від війн у різних країнах світу (Україна, Сирія, Палестина, Боснія, Косово, Судан та ін.). Автори дійшли висновку, що ігрові методи є найбільш результативними тоді, коли вони поєднуються з психоосвітою батьків, арттерапією, підтримкою громади та поетапним психолого-педагогічним супроводом реабілітації постраждалих. Центальною умовою ефективності визначено створення для дитини безпечного емоційно-психологічного простору.

Після початку повномасштабної війни в Україні активно розвиваються спеціалізовані методики роботи саме з українськими дітьми. Однією з найбільш досліджених стала Нібукі-терапія (Maksimov et al., 2025), що поєднує елементи ігрової терапії, символічної гри та арттерапії. Дослідження за участю близько 400 українських дітей із симптомами ПТСР продемонструвало статисти-

чно значуще зменшення проявів тривожності, страхів, емоційної напруги та покращення психологічної адаптації після проходження програми.

Водночас сучасні міжнародні рекомендації наголошують, що при тяжких формах ПТСР ігрова терапія досягає найкращих результатів у складі комплексної психотерапевтичної допомоги разом із доказовими травмофокусованими підходами, насамперед «Когнітивно-орієнтована на травму поведінкова терапія» (Trauma-Focused Cognitive Behavioral Therapy – TF-CBT). Перше масштабне дослідження ефективності TF-CBT в Україні (Pfeiffer et al., 2025), підтвердило значне зменшення симптомів ПТСР у дітей та підлітків різного віку, що обґрунтовує інтеграцію ігрових методів у структуру комплексної реабілітації.

В українській науковій літературі до 2022 р. питання використання ігрової терапії переважно розглядалося в контексті психологічної допомоги дітям із сімейними кризами, наслідками насильства, втратами та психоемоційними порушеннями. Певний внесок у розвиток вітчизняної ігротерапії зробили Т. Титаренко (Титаренко, 1998), Д. Максименко (Максименко, 2020), Г. Дубровінський (Дубровінський, 2016), І. Литвиненко, О. Данілова (Литвиненко, 2015), І. Музиченко та І. Ткачук (Музиченко, Ткачук, 2017), праці яких стали методологічною основою сучасної психологічної допомоги дітям, що пережили кризові жахи війни.

Після 2022 р. дослідження таких українських науковців, як Г. Коваль, Н. Малиновська (Коваль, Малиновська, 2023), О. Фуштей, І. Саранча (Фуштей, Саранча, 2023), Т. Гура, О. Рома (Gura, Roma, 2023), Д. Шерон-Максимов (Sharon-Maksimov, 2023), Л. Рубан, М. Лещенко, І. Олійник, М. Петровський та ін. (Ruban, et al., 2023) значною мірою набули прикладного характеру та стали спрямовані на психологічну реабілітацію дітей, які постраждали внаслідок бойових дій, окупації та вимушеного переселення. Але із п'яти наведених статей лише одна – Ганни Коваль та Наталі Малиновської «Ігрова терапія як метод соціальної роботи з дітьми» – безпосередньо присвячена саме ігротерапії. Інші стосуються психологічної реабілітації дітей війни, Нібукі-терапії, дитячої гри під час війни, пісочної терапії, казкотерапії. Тобто вони є дотичними, але не досліджують безпосередньо методику ігротерапії. Доводиться констатувати, що станом на 2022–2025 рр. в Україні практично відсутні рецензовані статті, присвя-

чені виключно використанню ігротерапії для реабілітації дітей, які пережили бойову психотравму. Це пояснюється тим, що напрям є новим, і більшість досліджень перебувають на етапі накопичення практичного матеріалу.

Таким чином, сучасні дослідження демонструють лише поступовий перехід від використання окремих ігрових технік до комплексних міждисциплінарних програм, що поєднують ігрову терапію, арттерапію, сімейне консультування, психоосвіту та доказові травмофокусовані психотерапевтичні підходи.

Виклад основного матеріалу. Не зважаючи на війну, будь-яка дитина розвивається за допомогою гри, сприймає світ, навчається і, зрештою, отримує відновлення через гру. Застосування різних видів ігрової терапії у реабілітаційній роботі з дітьми не є чимось новим. Подібні техніки широко використовуються у практиці як зарубіжних, так і українських арттерапевтів. Тому наявність ігротерапевтичних методик у комплексі психолого-педагогічного супроводу реабілітаційного процесу є зрозумілим та обґрунтованим. Сьогодні вони привносять не лише пожвавлення в процес реабілітації, але й позитивно впливають на результати лікування. Використання ігротерапії у цьому випадку робить її одним із ефективних реабілітаційних, профілактичних, лікувальних, корекційних та адаптогенних засобів. В той же час впровадження ігротерапії в лікування психотравм та ПТСР у дітей має свою специфіку, бо тут потрібен особливий підхід до травмованої дитячої психіки. Такий підхід і дає специфічні техніки ігрової терапії, які війна в Україні втілила в життя.

В цьому плані важливою новітньою ініціативою щодо підвищення статусу гри та її впровадження у реабілітаційний процес українських дітей стали «Дні гри». «Міжнародний день гри» (International Day of Play) в Україні офіційно відзначається 11 червня (Рис. 1). Це свято було започатковано Генеральною асамблеєю ООН у березні 2024 р. для визнання гри фундаментальним правом кожної дитини на розвиток, навчання та психологічну підтримку. В Україні свято підтримується на державному рівні, зокрема Міністерством освіти і науки. Головний акцент цього дня робиться на вільній грі та створенні безпечного простору, який допомагає дітям долати стрес (Міжнародний день гри, 2024).

Рис. 1. Міжнародний день гри – є каталізатором впровадження ігротерапії у систему реабілітації дітей, що постраждали від війни. А). Логотип «Міжнародного дня гри» (International Day of Play) в Україні (11 червня – Міжнародний, 2026). Б). Фрагмент ігротерапії дітей під час проведення «Дня гри» (Міжнародний день гри, 2024). В). Рекламна афіша акції «Міжнародний день гри» (11 червня – день, 2026).

Завдяки ініціативам UNICEF та партнерів гра дедалі більше розглядається не лише як форма дозволя, а як науково обґрунтований засіб психологічної реабілітації, що сприяє відновленню емоційного благополуччя, формуванню стійкості та поверненню дітей до повноцінного розви-

тку (Гра – не просто, 2026). Міжнародний день гри став важливим каталізатором впровадження ігрових підходів у систему психосоціальної допомоги українським дітям, які постраждали від війни.

Рис. 2. Масштабна національна акція «Марафон гри», до якої у червні 2025 р. долучилися бл. 10 тис. дітей із восьми прифронтових областей України (10 000 дітей, 2025).

Однією з нових форм масової ігрової терапії, яка утвердилася під час війни, стали «Ігрові марафони». Перший в Україні «Марафон гри» (Play Marathon) відбувся 11 червня 2025 р. з ініціативи UNICEF Україна в межах відзначення другого Міжнародного дня гри (Рис. 2). Захід охопив

близько 10 тис. дітей із восьми прифронтових областей України та був спрямований на відновлення емоційного благополуччя дітей і підтримку психосоціального розвитку засобами спільної гри (10 000 дітей, 2025).

Хоча Міжнародний день гри не є програмою

ігрової терапії, він став важливим міжнародним механізмом популяризації ігрових підходів як засобу психосоціальної підтримки дітей, зокрема тих, які постраждали внаслідок війни в Україні. Це проявляється в наступних напрямках впровадження гри в педагогічно-реабілітаційний процес:

1. Популяризація гри як засобу психологічної реабілітації. Під час проведення Міжнародного дня гри UNICEF наголосив, що гра є не лише природною діяльністю дитини, а й ефективним інструментом психосоціальної підтримки. Через спільну гру з дорослими діти відновлюють довіру, вчаться виражати емоції, долати страхи та формують психологічну стійкість, що відповідає сучасним принципам ігрової терапії (Литвиненко, 2008).

2. Інтеграція ігрових технологій у систему дошкільної освіти. Одним із практичних результа-

тів відзначення Міжнародного дня гри стали рекомендації UNICEF щодо розширення доступу дітей 3–6 років до навчання через гру, підтримки реформ ранньої дошкільної освіти та розвитку безпечних ігрових просторів. Таким чином, гра розглядається як складова психічного здоров'я та розвитку дітей, які переживають наслідки війни (Косенчук, Стягунова, 2023).

3. Розвиток мережі безпечних дитячих просторів. Ідеї Міжнародного дня гри реалізуються також через мережу просторів «Спільно» (Spilno Child Spots), створених UNICEF в Україні. З 2022 р. ці простори відвідали понад 3 млн. дітей, які беруть участь у розвивальних іграх, творчих заняттях, командній діяльності та отримують психосоціальну підтримку (Рис. 3). Ігрова діяльність у таких центрах використовується як засіб емоційного відновлення дітей, що постраждали від війни (UNICEF spaces, 2024).

Рис. 3. Мережа ігрових просторів «Спільно» в Україні. А). Найбільша дитяча точка «Спільно» на Центральному залізничному вокзалі в Києві з площею 700 кв. м. (UNICEF Ukraine, 2023). Б). Логотип «Спільно». В). З 2022 р. дитячі ігрові майданчики Spilno Child Spots відвідали 3 млн. дітей (UNICEF spaces, 2024).

4. Поєднання гри з комплексною психологічною допомогою. У проєкті «ПОРУЧ», який реалізують Міністерство освіти і науки України та UNICEF, ігрові заняття, спортивні активності, арттерапія та групова взаємодія застосовуються як взаємодоповнювальні інструменти психологі-

чної реабілітації дітей і підлітків, які пережили військовий стрес (Рис. 4). Проведення Міжнародного дня гри сприяло поширенню саме такого комплексного підходу до психосоціальної підтримки дітей (Литвиненко, 2015).

Рис. 4. Проект психологічної підтримки «ПОРУЧ» орієнтований на психосоціальну підтримку і допомогу дітям та підліткам, які постраждали від війни (Психологи проекту, 2025).

5. Проведення подібних акцій сприяє розробці різноманітних програм реабілітації дітей, що отримали БПТ. Це має велике значення, оскільки на даний час в Україні досі відсутня єдина Державна комплексна програма реабілітації дітей та підлітків, які постраждали внаслідок війни. Сьогодні реабілітаційна допомога здійснюється на основі комплексу нормативно-правових актів, державних програм у сферах охорони здоров'я, соціального захисту та освіти (Деякі питання, 2020; Питання діяльності, 2026; Про забезпечення, 2024; Про затвердження, 2025; Про соціальний захист дітей, 2024; Про соціальний захист та підтримку, 2025), а також міжвідомчих і міжнародних програм психосоціальної підтримки дітей. Такою, наприклад, є «Комплексна програма реабілітації дітей та підлітків, які постраждали внаслідок війни в Україні», запропонована Наталією Дядиченко, практикуючим психологом, психотерапевтом Асоціації психологів України (Дядиченко, 2026). Ця програма, будучи міждисциплінарною системою психолого-педагогічної, соціальної та медичної допомоги, спрямована на відновлення психічного здоров'я, фізичного стану, соціальної адаптації та особистісного розвитку підлітків, які пережили бойові дії, окупацію. Вона побудована на авторських методиках і техніках, таких, як «Корабель життя», «Зірка», «Візитівка», «Павутина єднання», «Кінотеатр», «Сад життя», «Свічка» і представляє собою трьохетапну модель реабілітації, науково обґрунтовані методи арттерапії, ігрової та тілесної терапії, ней-

рорегуляції і КПТ (когнітивно-поведінкової терапії). В основу Програми покладено принципи травма-орієнтованого (trauma-informed) підходу, індивідуалізації допомоги та мультидисциплінарної взаємодії фахівців.

На даний час в Україні розроблено цілий ряд методик і напрямів культурної та психологічної реабілітації дітей війни і тих, що загубили батьків. Частина з них базується на методиці КПТ (когнітивно-поведінкової психотерапії) за методом професора клінічної психології в психіатрії Едні Б. Фoa (Університет Пенсільванії, США), яка дозволяє в стислі терміни різко знизити інтенсивність спливаючих хворобливих спогадів про подію, що призвела до психотравми, а згодом і зовсім позбавити від них (Foa, 2020). Дитина в процесі лікування даним методом вчиться регулювати думки про минулі стреси, самостійно боротися з симптомами захворювання, позбавлятися від занепокоєння, страхів, фобій і тривог за допомогою медитативних технік. Постраждалі стають більш адекватними, їх поведінка – більш спокійною, повертається інтерес до раніше улюблених занять і речей. Когнітивний підхід в цьому методі виходить з припущення, що ПТСР викликані появою в результаті психотравми нелогічних або недоцільних думок і переконань дитини, а також нових спотворених стереотипів її мислення, змінивши які, можна розв'язати психологічні проблеми. Поведінковий підхід, в даному випадку, передбачає зміну поведінки людини шляхом заохочення і підкріплення нових, позитивних форм пове-

дітки і позбавлення від небажаних негативних форм. Педагог в цьому випадку бере участь в організації лікувального простору, якісного дозвілля та повноцінного відпочинку, підтримує позитивний настрій дитини, організовує зустрічі па-

цієнта з родичами, друзями, а при необхідності створює нові кола спілкування через формування творчих дитячих груп за інтересами та здійснення ігрових творчих заходів.

Рис. 5. «Коло турботи» в Україні – це благодійний проект, орієнтований на підтримку психічного здоров'я дітей, які постраждали від воєнних дій. А). З початком війни проект забезпечив системне проведення ігрових та психотерапевтичних занять для психологічної підтримки дітей, подолання гострої психологічної травми та профілактику ПТСР. Б). Логотип благодійного проекту «Коло турботи». В). Проект зібрав ефективну команду, психологів, лікарів, освітян, культурологів (Коло турботи, 2026).

На даній методиці значною мірою базується проект «Коло турботи» (UNICEF, НДСЛ «Охматдит», ГО «Центр соціального лідерства»), який з початком війни забезпечив системне проведення ігрових та психотерапевтичних занять для дітей з наслідками БПТ (Рис. 5). Цей проект представлений в Україні двома базовими соціальними програмами: масштабною програмою психолого-педагогічної підтримки дітей, що постраждали від війни, та освітньо-медичною ініціативою для матерів, які зазнали перинатальну втрату (Коло турботи: у межах, 2022).

При лікуванні ПТСР у дітей необхідний особливий підхід до дитячої психіки і дитячого сприйняття навколишнього світу, що дає саме терапія грою. Дитина розвивається за допомогою гри, сприймає світ, вчиться і, нарешті, лікується через гру. На початку лікувального процесу маленький пацієнт ще не в змозі усвідомити обумовленість власних реакцій впливом психоло-

гічних травм. Терапія грою – один з найважливіших аспектів в роботі Всеукраїнського благодійного фонду «Крок назустріч» (Волонтерський рух, 2020).

Це незалежна, неурядова і неприбуткова благодійна волонтерська організація, яка заснована у Києві 2014 р., а практичне розгортання всеукраїнської мережі центрів психологічної допомоги розпочалося через рік у відповідь на наслідки бойових дій на Донеччині. Основною метою фонду стало надання безкоштовної психологічної реабілітації військовослужбовцям, внутрішньо переміщеним особам, членам сімей загиблих, волонтерам та дітям, які постраждали від війни. Психологи, арттерапевти, педагоги та культурологи фонду з того періоду почали активно і систематично проводити ігрові тренінги з дітьми, батьки яких перебували в зоні АТО/ООС а також з неповнолітніми членами сімей вимушених переселенців (Рис. 6).

Рис. 6. Всеукраїнський благодійний фонд «Крок назустріч» – мережа центрів психологічної допомоги постраждалими від війни. А). Один з логотипів фонду «Крок назустріч» (Волонтерський рух, 2020). Б). Терапія грою – найважливіший метод в реабілітації дітей та підлітків. В Івано-Франківську психологи та культурологи Всеукраїнського благодійного фонду «Крок назустріч» періодично проводять ігрові тренінги з дітьми переселенців та учасників бойових дій (Психологи фонду, 2015).

Після початку повномасштабного російсько-го вторгнення 24 лютого 2022 р. діяльність фонду була переорієнтована на допомогу цивільному населенню, насамперед дітям і сім'ям, які пережили окупацію, бойові дії та вимушене переміщення. Значно розширилися програми психосоціальної та психолого-педагогічної підтримки дітей, індивідуального та сімейного консультування, груп психологічної підтримки, ігротерапії, арттерапії та навчання фахівців громад роботі з психотравмою.

Географія діяльності фонду сьогодні охоплює значну частину України. Ще у 2015 р. мережа мала представництва у 15 обласних центрах (Відкрито, 2015). Сьогодні фонд продовжує активно займатися проблемами забезпечення реабілітації дітей, підлітків, комбатантів та переселенців з психологічними травмами. У 2026 р. реалізуються також проекти підтримки громад Сумської, Хмельницької та Чернівецької областей, де розвиваються сервіси психологічної допомоги дітям і сім'ям.

Рис. 7. Участь ТБ України в ігровій терапії. Програма ТВ «Сніданок з 1+1» регулярно забезпечує дітей, що проходять реабілітацію в «Охматдит», наборами для ігрової та творчої терапії, організовує проведення ігор з різними віковими категоріями постраждалих (Зірки каналу, 2014).

Телевізійні канали України також беруть певну участь в реабілітації «дітей війни». Вони не тільки виносять цю проблему на загальне обговорення суспільства, пропагують передовий досвід, залучають інвесторів і меценатів до надання адресної допомоги постраждалим, а й здійснюють матеріальну допомогу медичним закладам, які займаються цією проблемою. Так програма Центрального ТВ «Сніданок з 1+1» регулярно надає матеріальну іграшкову допомогу дітям, що проходять реабілітацію у Київському центрі «Охматдит» («Охорона материнства та дитинства»), забезпечуючи їх наборами для терапії грою та творчої терапії: дерев'яними конструкторами, мольбертами для малювання крейдою та фарбами, гіпсовими іграшками для розмальовування, олівцями, спеціальними безпечними фломастерами, фарбами, печатками, трафаретами, папером для оригамі тощо (Зірки каналу, 2014).

Такі заходи сприяють їх емоційному відновленню, розвитку комунікативних навичок, зниженню психоемоційної напруги та соціальної адаптації через спільну творчо-ігрову діяльність. Ці акції не обмежуються простими подарунками: працівники каналу беруть участь в сеансах ігрової терапії, беручи участь в групових та індивідуальних ігрових тренінгах (Рис. 7).

Сьогодні у практиці психологічної реабілітації дітей із бойовими психотравмами українські телевізійні програми поки не розглядаються як самостійний терапевтичний метод, проте можуть ефективно використовуватися психологами, арттерапевтами, педагогами та культурологами як допоміжний засіб ігрової терапії, арттерапії, казкотерапії та психосоціальної підтримки. Найбільш придатними для цього в Україні є такі проекти:

«Вулиця Сезам» (Sesame Workshop) на телеканалі «ПЛЮСПЛЮС» (з 2023 р.). Програма адаптована для українських дітей у межах глобальної ініціативи Welcome Sesame та Всеукраїнської програми ментального здоров'я. Вона містить короткі інтерактивні сюжети, що через гру навчають дітей емоційній саморегуляції, подоланню стра-

хів, розвитку емпатії, комунікативних навичок і відновленню відчуття безпеки. Особлива увага приділяється дітям, які переживають наслідки війни (Sesame, 2023). (Рис. 8).

Дитячий телеканал «ПЛЮСПЛЮС». Власні освітньо-ігрові проекти каналу («Казка з татом», «Корисні підказки», «Світ чекає на відкриття» та ін.) можуть використовуватися психологами та педагогами під час занять як засіб розвитку позитивних емоцій, уяви, пізнавальної активності та сімейної взаємодії (PLUSPLUS, 2026).

Освітній серіал «Бути поруч» (2023). Створений у межах платформи «Дія. Освіта» за підтримки державних і міжнародних партнерів. Хоча він призначений насамперед для батьків, педагогів і психологів, його рекомендації допомагають правильно організовувати ігрову взаємодію з дітьми, які пережили військовий стрес, та використовувати гру як засіб психологічної підтримки (Психологічна допомога, 2023).

Зазначені телевізійні проекти можуть застосовуватися у психологічній реабілітації як допоміжний інструмент. Їх доцільно інтегрувати з ігровою терапією, арттерапією, казкотерапією та сімейними психосоціальними практиками. Найбільшу доказову цінність у контексті допомоги дітям, які постраждали від війни, має адаптований для України проект «Вулиця Сезам», оскільки його контент спеціально розроблений для підтримки соціально-емоційного розвитку дітей, які проживають у кризових та воєнних умовах.

Після початку повномасштабної війни багато українських телеведучих стали активними учасниками благодійних та психосоціальних проектів. Хоча вони не є професійними психологами чи реабілітологами, їхня діяльність суттєво сприяє психосоціальній реабілітації дітей і підлітків, створенню безпечного середовища та поверненню уваги до проблем дітей війни. Наприклад, Руслан Сенічкін і Людмила Барбір в ігровій формі проводять кулінарні майстеркласи для дітей-переселенців, дітей війни та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Рис. 8. Участь ТБ України в ігровій терапії. А). «Вулиця Сезам» – програма, орієнтована для дітей, які переживають наслідки війни (Sesame, 2023). Б). Освітній серіал «Бути поруч» призначений для психологів, педагогів та батьків, дає рекомендації щодо використання гри як засобу психологічної підтримки дітей війни (Психологічна допомога, 2023). В). Гуманітарна ініціатива Катерини Осадчої «Пошук зниклих» сприяє відновленню родинних зв'язків, що є важливою складовою психологічної реабілітації дітей (Осадча, 2022). Г). Благодійна ініціатива «Від великих сердець – для маленьких» Маші Єфросиніної спрямована на допомогу дітям віком до трьох років із сімей, що постраждали від війни (Від великих сердець, 2022).

Катерина Осадча у 2022 р. започаткувала гуманітарну ініціативу «Пошук зниклих», бере участь у численних благодійних акціях для дітей та сімей, які постраждали від війни, що сприяє відновленню родинних зв'язків, що є важливою складовою психологічної реабілітації дітей (Осадча, 2022).

Маша Єфросиніна, засновниця «Фонду Маша» у 2022 р. започаткувала благодійну ініціативу «Від великих сердець – для маленьких», спрямовану на допомогу дітям віком до трьох років із сімей, що постраждали від війни. У межах проекту збирали кошти на забезпечення 1000 дитячих боксів із товарами першої необхідності, а також реалізовували програми психологічної підтримки матерів і дітей («Незламна мама»), які поєднували психосоціальний супровід із подоланням наслідків воєнного стресу (Від великих сердець, 2022). (Рис. 8).

Тімур Мірошніченко разом із дружиною активно підтримує дітей-сиріт і дітей, які залишилися без батьківського піклування внаслідок війни, популяризує сімейні форми виховання та бере участь у благодійних кампаніях зі збору ко-

штів для дитячих закладів і реабілітаційних програм.

Діяльність українських телеведучих у сфері допомоги дітям війни має переважно просвітницький і волонтерський характер. Вона не замінює фахову психологічну чи медичну реабілітацію, однак є важливим елементом психосоціальної і психолого-педагогічної підтримки, оскільки сприяє:

- зменшенню емоційної ізоляції дітей;
- організації творчих, ігрових і сімейних активностей;
- створенню позитивного та безпечного середовища;
- приверненню уваги суспільства до проблем дітей, які постраждали внаслідок війни;
- мобілізації благодійних ресурсів для реалізації програм психологічної допомоги.

Терапія грою передбачає комплексне застосування спеціальних ігрових методик, які використовують творчі елементи лікування мистецтвом, такі як музична терапія, казкотерапія, книжкова терапія, танцювальна терапія, тілесно-рухова терапія, драмотерапія тощо.

Рис. 9. Використання терапевтичних казок та книжок в ігровій терапії. А). Обкладинка першого національного коміксу «Українські супергерої» (Серія, 2015). Б). Обкладинки серії коміксів «Кіборги», перекладених на англійську мову (Комікс, 2016). В). Вікторія Мурована та Ірина Виговська – авторки терапевтичної книжки для дітей «Хоробі казки» (Навіть, 2023).

Наприклад, у Харкові ще у 2018 р. для дітей переселенців та учасників бойових дій відбулася авторська презентація книги-казки «Тукі та Зукі» кризового психолога, волонтера всеукраїнського проекту допомоги родинам загиблих українських військових «Родинне коло», арттерапевта Єлизавети Герасименко (Казкотерапія, 2018).

Ще раніше, 2015 р. у Чернівцях презентували комікси «Українські супергерої» (автор ідеї Леся Воронюк, художниця Софія Розуменко) (Серія, 2015). і 2016 р. у Харкові – серію коміксів «Кіборги» (Комікс, 2016). про захисників Донецького аеропорту (Рис. 9). Проект «Кіборги – Комікс» був заснований ГО (Громадською організацією) «Об'єднання учасників АТО і волонтерів Львівської області» «Вірні традиціям», яка об'єднала військових, медиків, юристів, педагогів, культурологів, митців, небайдужих бізнесменів. За словами авторів, формат коміксу, дуже популярний на Заході, для української аудиторії виявився нетиповим і незвичним, проте видання стало справжнім бестселером для дітей та підлітків України.

З початком повномасштабної війни в Україні набули актуальності і популярності відання для дітей терапевтичної спрямованості. Це історії про дружбу, втрату й підтримку, оповідання для розвитку емоційної стійкості. Серед цих книжок «Хоробі казки» (Навіть, 2023) де авторки Вікторія Мурована, Ірина Виговська у 12 терапевтичних історіях у доступній формі розповідають дітям про війну, дружбу, розлуку, волонтерство,

захисників України та надію (Рис. 9). Створені за участю психологів, книжки розраховані на спільне читання дорослого з дитиною.

Сайлентбук «Жовтий метелик» Олександра Шатохіна – терапевтична казка про переживання втрати, надію та внутрішню силу (Шатохін, 2022). Рекомендована для спільного читання дорослими з дітьми молодшого шкільного віку.

«Казки світла» – збірка сучасних українських авторських казок, створена для психологічної підтримки дітей під час війни (Казки світла, 2024). Містить історії про дружбу, сміливість, любов до родини та подолання страхів.

«Янголи поруч» – книжка-казка Юлії Микитин, видана до 5-річчя Благодійного фонду «ТИ-АНГЕЛ», розповідає про силу родини, взаємопідтримку та віру, яку рекомендовано використовувати під час психолого-педагогічних занять із дітьми (Микитин, 2014). (Рис. 9).

Ці та багато інших творів сучасних українських авторів сьогодні активно використовуються педагогами, арттерапевтами і психологами під час ігрової терапії з дітьми, які пережили війну.

Десантник 95 ОДШБр, учасник бойових дій Олександр Морозов пішов далі: він не тільки створив комікс «Українські кіборги. Початок», а й іграшки супергероїв за реальними прототипами українських «кіборгів» – захисників Донецького аеропорту (Десантник, 2016). До кожної іграшки надається передісторія виникнення персонажу, подій, які в той час відбувалися, і участь в

них реальних бійців ЗС України. Автор задумав і реалізовував цей проєкт з метою перспективного і активного використання в ігровій терапії (Рис. 10). Використання в реабілітаційному проце-

сі прототипів супергероїв дозволяє організовувати і проводити як рольові та ситуаційні ігри, так і статичні, рухливі, індивідуальні та групові терапевтичні сеанси.

Рис. 10. Фігурки-іграшки супергероїв за прототипами українських «кіборгів», створені для використання в ігровій терапії. Десантник 95 ОДШБр, учасник бойових дій Олександр Морозов – автор коміксу «Українські кіборги. Початок» та іграшок українських супергероїв («Десантник, 2016).

Терапію грою можливо здійснювати, взявши за основу експозиції сучасних українських музеїв. Наприклад, з грудня 2017 р. у Києві функціонує унікальний патріотичний музей-галерея «Історія становлення української нації» (автор ідеї і засновник проєкту В. Галан), в якому зібрано більше 100 силіконових скульптур від козаків до воїнів ЗС України – героїв сучасної російсько-української війни, що об'єднані в 30 сюжетних композицій (У Києві відкрили, 2017). Над виготовленням скульптур впродовж п'яти років працював творчий колектив художників, дизайнерів, скульпторів, модельєрів, перукарів тощо, у складі 50 осіб. Діюча в рамках загальної колекції експозиція «Наші», представляє чотирьох українських «кіборгів» – захисників Донецького аеропорту: Валерія Красняна, Павла Чайку, Андрія Шараскіна та Дмитра Яроша (Рис. 11). Фігури бійців, спроектовані попередньо в мініатюрі, виконані не просто реалістично, а й винятково характерно, що дозволяє використовувати їх копії в ігровому полі. Такі фігурки, персонажі допомагають дітям позбутися страхів війни, бо вони бачать перед собою героя-захисника, українського військовослужбовця, що в процесі гри подолає будь які труднощі.

У 2019 р. до експозиції були включені постаті

сучасної України, зокрема Яна Зінкевич, військова медицина, волонтерка, громадська діячка, найбільш відома як засновниця добровольчого медичного батальйону «Госпітальєри». За інформацією від співпрацівників музею відомо, що в наш час творчий колектив працює над створенням нових силіконових фігур таких героїв російсько-української війни, як, Валерій Залужний, Кирило Буданов, Дмитро Коцюбайло, Олександр Мацієвський, Віталій Скакун тощо.

У столичних вчителів увійшло в практику здійснювати не тільки відвідування музею дітьми, а й подальшу організацію ігор за участю персонажів виставки. З цією метою проводяться групові заняття, які поділяються на кілька етапів. Спочатку проводиться скульптурний конкурс на кращу пластичну передачу образу одного з обраних героїв, який завершується обговоренням результатів і визначенням кращих творів. Потім кожна дитина представляє свого персонажа, розповідає його історію та зміст його подвигу. Після цього фігури героїв втягуються в гру, яку пропонує керівник або придумують самі діти. Методика роботи з відомими та улюбленими героями має багато варіацій: діти вигадують не лише розповідь про їх минуле або майбутнє, яке не відображене у казці, коміксі або реальній історії,

а й можуть переміщувати героя у незвичні для нього умови та фантазувати щодо його пригод на новому місці. Герою можна надати якісь нові якості, подарувати йому чарівні дари, знайти друга, помічника. При роботі за цією технікою використовують елементи музикотерапії, образотворчі техніки, інсценування, елементи ТРВЗ

(творчого рішення винахідливих завдань) та інше. Терапевтичне завдання, що вирішує ця методика, полягає у зміні сприйняття казкових подій та можливості змін у власній долі. Позитивна установка підвищує психологічне протистояння, зменшує негативізм думок, налагоджує на процес сприйняття життя «зараз».

Рис. 11. Терапію грою можливо здійснювати на базі сучасних українських музеїв. Українські «кіборги» в інтер'єрі музею-галереї «Історія становлення української нації» та ігрові мініатюри героїв («У Києві представили, 2018).

У ході реабілітаційної терапії грою психологи, педагоги та культурологи допомагають дітям та підліткам інакше поглянути на спогади, що заважають нормальному життю, створюють нові кола спілкування, допомагають знайти нові захоплення, нових друзів, наповнюють життя неповнолітніх пацієнтів новим змістом, чим виводять їх з-під важкого вантажу пережитих спогадів.

Використання іграшкових зображень улюблених героїв має дуже важливий аспект у справі реабілітації маленьких пацієнтів, який полягає в ініціації творчої активності, розвитку фантазії і спонукає дітей до створення власних ігор. Саме творчість і самодіяльність є високоефективним фактором в позбавленні від наслідків психотравм та відновленні психіки постраждалих. Більш того, творчі ігри, ті, які вигадують самі діти, не тільки відображають їх враження від пізнання навколишнього світу, але й допомагають в адаптації у соціумі, соціалізації і становленні як повноцінних громадян.

Висновки. В арсенал навчально-методичної та практичної діяльності державних і громадських організацій, окремих благодійних фондів, волонтерів України, психологів, педагогів і культурологів увійшли такі форми і методи, як висві-

тлення проблеми реабілітації «дітей війни» з психологічними травмами в ЗМІ, розробка і проведення ігрових тренінгів, випуск терапевтичних книжок і коміксів, знайомство з подвигами національних героїв війни в музеях, використання в іграх зображень улюблених реальних героїв.

Досвід показав, що нові види ігрової терапії, які пробудила до життя війна в Україні, вносять не тільки пожвавлення в реабілітаційний процес, але й позитивно позначаються на результатах лікування. Так терапія грою помітно сприяє реабілітації дітей з психотравмами і ПТСР.

Практика реабілітації українських дітей з психологічними травмами показала, що ігротерапія разом з іншими арттерапевтичними техніками та культурними заходами значно розширила арсенал психолого-педагогічного впливу на відновлення психічного здоров'я постраждалих, реконструкції їх соціального статусу та відбудови втрачених ресурсів.

Крім того, такий творчий підхід до відновлення дитячої психіки після травм війни створює не лише ігровий, а й розвивальний простір, що значно полегшує індивідуальне спілкування лікарів, психологів, педагогів, культурологів та соціальних працівників з «дітьми війни».

Авторські внески згідно з CRediT

Юрова Тетяна — концептуалізація дослідження, розробка методологічних підходів, аналіз даних та підготовка первинного варіанту рукопису.

Мацевко Тарас — проведення дослідження та збір матеріалів, забезпечення ресурсів, ілюстрацій, редагування тексту.

Фінансування / Funding

Дослідження здійснено без залучення зовнішнього фінансування.

Використання Штучного Інтелекту / Use of Artificial Intelligence

Автори запевняють, що технології штучного інтелекту при підготовці цієї статті не застосовувалися.

Конфлікт інтересів / Conflict of Interest

Автори заявляють про відсутність фінансових, особистих, авторських чи інших інтересів, що могли б вплинути на проведення дослідження або інтерпретацію його результатів.

Надійшла до редакції / Received: 28.07.2026

Прорецензовано / Peer-reviewed: 08.08.2026

Рекомендовано до публікації / Accepted for publication: 09.08.2026

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

10 000 дітей з прифронтових областей разом із дорослими долучилися до «Марафону гри», щоб повернути собі дитинство. (2025). URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/play-marathon>.

11 червня – день, коли офіційно можна сказати: «Я не граюсь, я відновлюю ресурс». (2026). URL: <https://www.instagram.com/p/DZbuAcSCgsR/>.

11 червня – Міжнародний день гри. (2026). URL: <https://www.instagram.com/p/DZcct2eMsla/>.

«Від великих сердець – для маленьких»: Фонд Маші Єфросиніної запускає благодійний проект для допомоги дітям, родини яких постраждали від війни (2022). URL: <https://www.stb.ua/ua/2022/07/21/vid-velykyh-serdets-dlya-malenkyh-fond-mashi-yefrosyninoyi-zapuskaye-blagodijnyj-proyekt-dlya-dopomogy-dityam-rodyny-yakym-postrazhdaly-vid-vijny/>.

Відкрито Всеукраїнську мережу реабілітаційних центрів психологічної допомоги «Крок назустріч» (2015). URL: <https://uacrisis.org/uk/27010-krok-nazustrich>.

Волонтерський рух «Крок назустріч». (2020). URL: <https://b-m.facebook.com/vr.krok.nazustrich/>.

В Україні стартував проект психологічної підтримки «ПОПУЧ». (2022). URL: <https://mon.gov.ua/news/v-ukraini-startuvav-proekt-psikhologichnoi-pidtrimki-poruch>.

Гра – не просто розвага: чому ООН вважає її одним із прав дитини. (2026). URL: <https://oplatfor.ma.com.ua/news/120524-gra-ne-prosto-rozvaga-chomu-onn-vvazhaie-ii-odnym-iz-prav-dytyny>.

Десантник 95 бригади створив комікс про українських «кіборгів» та іграшки супергероїв. (2016). URL: <http://www.dshv.mil.gov.ua/archives/6791>.

Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю. (2020). *Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 р. № 800*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-p#Text>.

Дубровинський, Г. (2016). Діти війни: дослідження явища психотравми під час військової агресії в Україні. *Український психологічний журнал*, № 1. 16–26.

Дядиченко, Н. (2026). Психосоціальна підтримка підлітків, які пережили воєнний стрес: Комплексна мультимодальна програма реабілітації. *Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ*. Вип. 26. С. 5–17. https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi26.484

Зірки каналу 1+1 Сенічкін та Барбір організували урок арт-терапії важкохворим діткам (2014). URL: <https://tsn.ua/glamur/zirki-kanalu-1-1-senichkin-ta-barbir-vzyali-uchast-v-art-terapiyi-razom-z-vazhkohvorimi-ditkami-355626.html>.

Казки світла (2024). Збірка сучасних українських авторських казок до інтегрованого курсу «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». Буча: «Спільно», ВГО «АПДО». 46 с.

Казкотерапія для переселенців: у Харкові презентують незвичайну книгу. (2018). URL: <https://varta.kharkov.ua/news/art/1197026>.

Коваль, Г., Малиновська, Н. (2023). Ігротерапія як метод соціальної роботи з дітьми. *Ввічливість. Humanitas*, № 6. С. 8–13. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.6.2>

Коло турботи. (2026). Веб-сайт. URL: <https://to4ka.fun/listing/kolo-turboti/>.

Коло турботи»: у межах проекту безкоштовно надають психологічну допомогу дітям, які постраждали від війни (2022). URL: <https://loda.gov.ua/news/39996>.

- Комікс «Кіборги». (2016). URL: <https://kiborhycomics.com.ua/>.
- Косенчук О., Стягунова О. (2023). Безпека освітнього простору закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. № 1(105). С. 90–101. <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-105-1-90-101>
- Литвиненко, І. (2015). Особливості психологічної допомоги молодшим школярам зі Сходу України, які пережили психотравму. *Актуальні проблеми психології*, Т. 7. Вип. 38. 279–298.
- Литвиненко, С.А. (2008). Теорія і практика ігротерапії: сучасні підходи. *Психологія – Psychology. Наука і освіта*, №4–5. С. 37–40.
- Максименко, Д.С. (2020). Різноманітне дитинство: ігротерапія, казкотерапія, ізотерапія, музикотерапія. К.: Центр учбової літератури. 192 с.
- Міжнародний день гри: корисні матеріали для освітян і громадських організацій. (2024). URL: <https://nus.org.ua/2024/06/04/mizhnarodnyj-den-gry-korysni-materialy-dlya-osvityan-i-gromadskyh-organizatsij/>.
- Микитин, Ю. (2014). Янголи поруч. Ів.-Франківськ: Місто НВ. 120 с.
- Музиченко, І., Ткачук, І. (2017). Шляхи подолання дитячої психотравми в діяльності працівників психологічної служби: *метод. рекомендації*. К.: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. 88 с.
- Навіть повномасштабне вторгнення РФ не скасовує дитинство: у Києві презентували книгу «Хоробрі казки» (2023). URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/23937>.
- Осадча – шукає зниклих, Вітвіцька – організовує концерти: як ведучі 1+1 підтримують українців під час війни (2022). URL: <https://www.unian.ua/lite/stars/yak-veduchi-1-1-osadcha-gorbunov-vitvicka-ta-gordyeyev-pidtrimuyut-ukrajinciv-pid-chas-viyni-11791641.html>.
- Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини. (2026). *Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п#Text>.
- Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. (2024). *Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 585*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-п#Text>.
- Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. (2025). *Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 р. № 268*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-п#Text>.
- Про соціальний захист дітей війни. (2024). Закон України від 18.11.2004 р. № 2195-IV. ВВР, 2005. № 4, ст.94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2195-15#Text>.
- Про соціальний захист та підтримку дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, та внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання соціальних послуг та виплат (2025). Закон України від 08.10.2024 р. № 3999-IX. ВВР, 2025, № 10, ст. 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3999-20#Text>.
- Психологи проекту «ПОРУЧ» допомагають зберегти спокій у складні часи! (2025). URL: <https://www.facebook.com/aupcvolunteer/posts/1011214317700210/>
- Психологи фонду «Крок назустріч» зустрілися з дітьми бійців АТО (ФОТО). (2015). URL: <https://galika.if.ua/psihologi-fondu-krok-nazustrich-zustrilisya-z-ditmi-biytsiv-ato-foto/>.
- Психологічна допомога дітям під час війни. В Україні запустили освітній серіал «Бути поруч» (2023). URL: <https://suspilne.media/379559-psihologicna-dopomoga-ditam-pid-cas-vijni-v-ukraini-zapustili-osvitnij-serial-buti-poruc/>.
- Серія коміксів «Українські супергерої». (2015). URL: <https://comiccon.kiev.ua/seriya-komiksiv-ukrayins-ki-supergeroyi/>.
- Титаренко, Т. М. (1998). Психологія життєвої кризи. К.: Агропромвидав України. 348 с.
- У Києві відкрили унікальну виставку зі скульптурами кіборгів. (2017). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NQGP80D2eQU>.
- У Києві представили воскову фігуру «кіборга» з Чернівців. (2018). URL: https://molbuk.ua/chernovtsy_news/142862-u-kyievi-predstavlyu-voskovu-figuru-kiborga-z-chernivciv.
- Фуштей, О., Саранча, І. (2023). Особливості психологічної реабілітації дітей, які пережили травматичний досвід воєнних дій. *Наукові праці МАУП. Психологія*, № 1(57). С. 41–45. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2023.1.7>
- Шатохін, О. (2022). Жовтий метелик. Львів: Видавництво Старого Лева. 64 с.
- Фоа, Е. (2020). *Selected Publications. Department Of Psychiatry. Perelman School Of Medicine*. URL: <https://>

//www.med.upenn.edu/apps/faculty/index.php/g332/p7429(дата звернення 30.06.2026).

Four years of full-scale war in Ukraine. 12 years of war for every child across the east. (2026). URL: <https://www.unicef.org/ukraine/en/four-years-full-scale-war-ukraine>.

Humble, J. J., Summers, N. L., Villarreal, V. et al. (2019). Child-Centered Play Therapy for Youths Who Have Experienced Trauma. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 12(3), 365–375. <https://doi.org/10.1007/s40653-018-0236-9>

Gura, T., Roma, O. (2023). Children's play during wartime in Ukraine from the Prtschool. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»* №1(52). P. 17–22. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2023.275023>

Maksimov, D. S., Melnychuk, T., Inzhyievska L. et al. (2025). Hibuki Therapy as a Method of Psychological Support for War Trauma in Ukrainian Children. *European Journal of Trauma & Dissociation. European Journal of Trauma & Dissociation*, 9, Issue 3, Article: 100546. <https://doi.org/10.1016/j.ejtd.2025.100546>

Mental Health and Psychosocial Support Technical Working Group (MHPSS TWG) (2025). URL: <https://response.reliefweb.int/ukraine/mental-health-and-psychosocial-support-technical-working-group/reports>.

Moody-Pugh, J., Renshaw, K., Parson, J. (2025). Exploring Play-Based Interventions with War-Affected Children: A Scoping Review. *The Arts in Psychotherapy*, 95, Article 102337. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2025.102337>

More than a third of Ukraine's children remain displaced four years into war – UNICEF. (2026). URL: <https://www.unicef.org/press-releases/more-third-ukraines-children-remain-displaced-four-years-war-unicef>.

One in five children in Ukraine has lost a relative or friend since the escalation of war three years ago. (2025). URL: <https://www.unicef.org/press-releases/one-five-children-ukraine-has-lost-relative-or-friend-escalation-war-three-years-ago>.

Pfeiffer, E., Garbade, M., Beer, R. et al. (2025). Evaluation of the feasibility and effectiveness of trauma-focused cognitive behavioural therapy for children and youth in Ukraine during the war. *Eur Psychiatry*, 68(1), Article: 10032. <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2025.10032>

PLUSPLUS (Ukrainian: ПЛЮСПЛЮС) (2026). URL: <https://plus-plus.tv/1plus1video>.

Ruban, L., Leshchenko, M., Oliinyk, I. et al. (2023). Fairy Tale Therapy for Children of War. *Amazonia Investiga*. Vol. 12(68). P. 78–84. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.7>

Sesame Workshop розширює діяльність для підтримки українських дітей – освітня програма транслюватиметься на телеканалі ПЛЮСПЛЮС. (2023). URL: <https://1plus1.ua/ru/novyny/sesame-workshop-rozsirue-dialnist-dla-pidtrimki-ukrainskih-ditej-osvitna-programa-transluvatimetsa-na-telekanali-plusplus>.

Sharon-Maksimov, D. (2023). A Model of Transformation of a Child's Traumatic Experiences: Hibuki Therapy Method. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*. № 9. С. 75–79. <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2023/9-1/12>

UNICEF spaces for children, youth and parents. (2024). URL: <https://www.unicef.org/ukraine/en/child-spaces>.

UNICEF Ukraine. (2023). URL: <https://www.facebook.com/UNICEFUkraine/posts/695574182610378/>

War in Ukraine pushes generation of children to the brink, warns UNICEF. (2023). URL: <https://www.unicef.org/press-releases/war-ukraine-pushes-generation-children-brink-warns-unicef>.

REFERENCES

10 000 ditei z pryfrontovykh oblastei razom iz doroslymy doluchylysia do «Marafonu hry», shchob povernuty sobi dytynstvo [10,000 children from frontline regions joined the «Play Marathon» together with adults to reclaim their childhood]. (2025). <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/play-marathon> [in Ukrainian]

11 chervnia – den, koly ofitsiino mozha skazaty: «Ia ne hraius, ia vidnovliuiu resurs» [June 11 – the day when it is officially acceptable to say: «I am not playing, I am restoring my inner resources»]. (2026). <https://www.instagram.com/p/DZbuAcSCgsR/> [in Ukrainian]

11 chervnia – Mizhnarodnyi den hry [June 11 – International Day of Play]. (2026). <https://www.instagram.com/p/DZcct2eMsla/> [in Ukrainian]

«Vid velykykh serdets – dlia malenkykh»: Fond Mashy Yefrosyninoi zapuskaie blahodiinyi proiekt dlia dopomohy ditiam, rodyny yakykh postrazhdaly vid viiny [«From Big Hearts to Little Ones»: Masha Yefrosynina Foundation launches a charitable project to support children whose families have suffered from the war].

(2022). <https://www.stb.ua/ua/2022/07/21/vid-velykyh-serdets-dlya-malenkyh-fond-mashi-yefrosyni-noyi-zapuskaye-blagodijnyj-proyekt-dlya-dopomogy-dityam-rodyny-yakyh-postrazhdaly-vid-vijny/> [in Ukrainian]

Vidkryto Vseukrainsku merezhu reabilitatsiinykh tsentriv psykholohichnoi dopomohy «Krok nazustrich» [The nationwide network of psychological rehabilitation centres «Step Towards» has been established]. (2015). <https://uacrisis.org/uk/27010-krok-nazustrich> [in Ukrainian]

Volonterskyi rukh «Krok nazustrich» [Volunteer movement «Step Towards»]. (2020). <https://b-m.facebook.com/vr.krok.nazustrich/> [in Ukrainian]

V Ukraini startuvav projekt psykholohichnoi pidtrymky «PORUCH» [The psychological support project "PORUCH" was launched in Ukraine]. (2022). <https://mon.gov.ua/news/v-ukraini-startuvav-proekt-psikholohichnoi-pidtrimki-poruch> [in Ukrainian]

Hra – ne prosto rozvaha: chomu OON vvazhaie yii odnym iz prav dytyny [Play is not just entertainment: Why the United Nations considers it one of the rights of the child]. (2026). <https://oplatforma.com.ua/news/120524-gra-ne-prosto-rozvaga-chomu-oon-vvazhaie-ii-odnym-iz-prav-dytyny> [in Ukrainian]

Desantnyk 95 bryhady stvoryv komiks pro ukrainskykh «kiborhiv» ta ihrashky superheroiv [A paratrooper of the 95th Brigade created a comic book about Ukrainian «Cyborgs» and superhero toys]. (2016). <http://www.dshv.mil.gov.ua/archives/6791> [in Ukrainian]

Deiaki pytannia sotsialnoho zakhystu ditei, yaki perebuvaiut u skladnykh zhyttievykh obstavynakh, u tomu chysli takykh, shcho mozhut zahrozhuvaty yikh zhyttiu ta zdoroviu [Certain issues of social protection of children in difficult life circumstances, including those whose life and health may be at risk]. (2020). *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 03, 2018. No. 800*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-#Text> [in Ukrainian]

Dubrovynskyi, H. (2016). Dity viiny: doslidzhennia yavyshcha psykotravmy pid chas viiskovoi ahresii v Ukraini [Children of war: A study of psychological trauma during military aggression in Ukraine]. *Ukrainskyi psykholohichnyi zhurnal*, (1), 16–26. [in Ukrainian]

Diadychenko, N. (2026). Psykhosotsialna pidtrymka pidlitkiv, yaki perezhlyli voiennyi stres: Kompleksna multymodalna prohrama reabilitatsii [Psychosocial support for adolescents who have experienced war-related stress: A comprehensive multimodal rehabilitation programme]. *Psykholohiia: realnist i perspektyvy*, (26), 5–17. https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi26.484 [in Ukrainian]

Zirky kanalu 1+1 Senichkin ta Barbir orhanizuvaly urok art-terapii vazhkokhvorym ditkam [1+1 TV channel hosts Senichkin and Barbir organised an art therapy session for seriously ill children]. (2014). <https://tsn.ua/glamur/zirki-kanalu-1-1-senichkin-ta-barbir-vzyali-uchast-v-art-terapiyi-razom-z-vazhkohvori-mi-ditkami-355626.html> [in Ukrainian]

Kazky svitla [Tales of Light]. (2024). Zbirka suchasnykh ukrainskykh avtorskykh kazok do intehrovanoho kursu «Doshkilniatam – osvita dlia staloho rozvytku» [A collection of contemporary Ukrainian author's fairy tales for the integrated course "Education for Sustainable Development for Preschool Children"]. Bucha: Spilno, VHO «APDO». [in Ukrainian]

Kazkoterapiia dlia pereselentsiv: u Kharkovi prezentuiut nezvychainu knyhu [Fairy tale therapy for internally displaced persons: An unusual book presented in Kharkiv]. (2018). <https://varta.kharkov.ua/news/art/1197026> [in Ukrainian]

Koval, H., & Malynovska, N. (2023). Ihroterapiia yak metod sotsialnoi roboty z ditmy [Play therapy as a method of social work with children]. *Humanitas*, (6), 8–13. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.6.2> [in Ukrainian]

Kolo turboty [Circle of Care]. (2026). <https://to4ka.fun/listing/kolo-turboti/> [in Ukrainian]

«Kolo turboty»: u mezhakh projektu bezkoshtovno nadaiut psykholohichnu dopomohu ditiam, yaki postrazhdaly vid viiny [«Circle of Care»: Free psychological assistance is provided to children affected by the war within the project]. (2022). <https://loda.gov.ua/news/39996> [in Ukrainian]

Komiks «Kiborhy» [Comic book «Cyborgs»]. (2016). <https://kiborhycomics.com.ua/> [in Ukrainian]

Kosenchuk, O., & Stiahunova, O. (2023). Bezpeka osvitnoho prostoru zakladiv doshkilnoi osvity v umovakh voiennoho stanu [Safety of the educational environment of preschool education institutions under martial law]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, 1(105), 90–101. <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-105-1-90-101> [in Ukrainian]

Lytvynenko, I. (2015). Osoblyvosti psykholohichnoi dopomohy molodshym shkolaram zi Skhodu Ukrainy, yaki perezhlyli psykotravmu [Specific features of psychological assistance to primary school children from Eastern Ukraine who experienced psychological trauma]. *Aktualni problemy psykholohii*, 7(38), 279–298. [in Ukrainian]

Lytvynenko, S. A. (2008). Teoriia i praktyka ihroterapii: suchasni pidkhody [Theory and practice of play therapy: Contemporary approaches]. *Psykholohiia – Psychology. Nauka i osvita*, (4–5), 37–40. [in Ukrainian]

Maksymenko, D. S. (2020). Riznokolorove dytynstvo: ihroterapiia, kazkoterapiia, izoterapiia,

muzykoterapii [Colourful Childhood: Play Therapy, Fairy Tale Therapy, Art Therapy, and Music Therapy]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian]

Mizhnarodnyi den hry: korysni materialy dlia osvitan i hromadskykh orhanizatsii [International Day of Play: Useful materials for educators and civil society organisations]. (2024). <https://nus.org.ua/2024/06/04/mizhnarodnyj-den-gry-korysni-materialy-dlya-osvityan-i-gromadskykh-organizatsij/> [in Ukrainian]

Mykytyn, Yu. (2014). Yanholy poruch [Angels Nearby]. Ivano-Frankivsk: Misto NV. [in Ukrainian]

Muzychenko, I., & Tkachuk, I. (2017). Shliakhy podolannia dytiachoi psykhotravmy v diialnosti pratsivnykiv psykholohichnoi sluzhby: *metodychni rekomendatsii* [Ways of overcoming childhood psychological trauma in the work of psychological service specialists: Methodological recommendations]. Kyiv: UNMTs praktychnoi psykholohii i sotsialnoi roboty. [in Ukrainian]

Navit povnomasshtabne vtorhnennia RF ne skasovuie dytynstvo: u Kyievi prezentuvaly knyhu «Khorobri kazky» [Even the full-scale invasion of the Russian Federation does not cancel childhood: The book «Brave Tales» was presented in Kyiv]. (2023). <https://www.kyivpost.com/uk/post/23937> [in Ukrainian]

Osadcha – shukaie znyklykh, Vitvitska – orhanizovuie kontserty: yak veduchi 1+1 pidtrymuut ukraintsiv pid chas viiny [Osadcha searches for missing persons, Vitvitska organises concerts: How 1+1 TV presenters support Ukrainians during the war]. (2022). <https://www.unian.ua/lite/stars/yak-veduchi-1-1-osadcha-gorbunov-vitvicka-ta-gordyeyev-pidtrimuyut-ukrajinciv-pid-chas-viyni-11791641.html> [in Ukrainian]

Pytannia diialnosti orhaniv opiky ta pikluvannia, poviazanoi iz zakhystom prav dytyny [Issues concerning the activities of guardianship and custody authorities related to the protection of children's rights]. (2026). *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 866 of September 24, 2008*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-#Text> [in Ukrainian]

Pro zabezpechennia sotsialnoho zakhystu ditei, yaki perebuvaiut u skladnykh zhyttievych obstavynakh [On ensuring social protection of children in difficult life circumstances]. (2024). *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 585 of June 1, 2020*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-#Text> [in Ukrainian]

Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia statusu dytyny, yaka postrazhdala vnaslidok voiennykh dii ta zbroinykh konfliktiv [On approval of the Procedure for granting the status of a child affected by hostilities and armed conflicts]. (2025). *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 268 of April 5, 2017*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-#Text> [in Ukrainian]

Pro sotsialnyi zakhyst ditei viiny [On Social Protection of Children of War]. (2024). *Law of Ukraine No. 2195-IV of November 18, 2004*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2195-15#Text> [in Ukrainian]

Pro sotsialnyi zakhyst ta pidtryмку ditei, yaki postrazhdaly vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy, ta vnesennia zmin do deiaknykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vporiadkuvannia nadannia sotsialnykh posluh ta vyplat [On social protection and support for children affected by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine and on amendments to certain legislative acts of Ukraine concerning the provision of social services and benefits]. (2025). *Law of Ukraine No. 3999-IX of October 8, 2024*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3999-20#Text> [in Ukrainian]

Psykhology proiektu «PORUCH» dopomahaiut zberehty spokii u skladni chasy! [Psychologists of the «PORUCH» project help preserve peace of mind during difficult times]. (2025). <https://www.facebook.com/upcvolunteer/posts/1011214317700210/> [in Ukrainian]

Psykhology fondu «Krok nazustrich» zustrilysia z ditmy biitsiv ATO [Psychologists of the «Step Towards» Foundation met with children of ATO service members]. (2015). <https://galka.if.ua/psihologi-fondu-krok-nazustrich-zustrilysia-z-ditmi-biitsiv-ato-foto/> [in Ukrainian]

Psykhologichna dopomoha ditiam pid chas viiny. V Ukraini zapustyly osvithnii serial «Buty poruch» [Psychological support for children during the war: Ukraine launched the educational series «Being Nearby»]. (2023). <https://suspilne.media/379559-psihologicna-dopomoga-ditam-pid-cas-viyni-v-ukraini-zapustili-osvitnij-serial-buti-poruc/> [in Ukrainian]

Seriia komiksiv «Ukrainski superheroi» [Comic book series «Ukrainian Superheroes»]. (2015). <https://comiccon.kiev.ua/seriya-komiksiv-ukrayins-ki-supergeroyi/> [in Ukrainian]

Tytarenko, T. M. (1998). Psykhologhiia zhyttievoy kryzy [Psychology of Life Crisis]. Kyiv: Ahropromvydav Ukrainy. [in Ukrainian]

U Kyievi vidkryly unikalnu vystavku zi skulpturamy kiborhiv [A unique exhibition of Cyborg sculptures opened in Kyiv]. (2017). <https://www.youtube.com/watch?v=NQGP80D2eQU> [in Ukrainian]

U Kyievi predstavly voskovu fihuru «kiborha» z Chernivtsiv [A wax figure of a «Cyborg» from Chernivtsi was presented in Kyiv]. (2018). https://molbuk.ua/chernovtsy_news/142862-u-kyievi-predstavly-voskovu-figuru-kiborga-z-chernivciv [in Ukrainian]

Fushtei, O., & Sarancha, I. (2023). Osoblyvosti psykholohichnoi rehabilitatsii ditei, yaki perezhyly travmatychni dosvid voiennykh dii [Specific features of psychological rehabilitation of children who

experienced the traumatic impact of war]. *Naukovi pratsi MAUP. Psykholohiia*, 1(57), 41–45. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2023.1.7> [in Ukrainian]

Shatokhin, O. (2022). *Zhovtyi metelyk* [The Yellow Butterfly]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. [in Ukrainian]

Foa, E. (2020). *Selected Publications. Department of Psychiatry, Perelman School of Medicine*. <https://www.med.upenn.edu/apps/faculty/index.php/g332/p7429> [in English]

Four years of full-scale war in Ukraine. 12 years of war for every child across the east. (2026). <https://www.unicef.org/ukraine/en/four-years-full-scale-war-ukraine> [in English]

Gura, T., & Roma, O. (2023). Children's Play During Wartime in Ukraine from the Perspective of a Preschool Teacher. *ScienceRise: Pedagogical Education*, (1), 17–22. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2023.275023> [in English]

Humble, J. J., Summers, N. L., Villarreal, V., et al. (2019). Child-Centered Play Therapy for Youths Who Have Experienced Trauma. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 12(3), 365–375. <https://doi.org/10.1007/s40653-018-0236-9> [in English]

Maksimov, D. S., Melnychuk, T., Inzhyievska, L., et al. (2025). Hibuki Therapy as a Method of Psychological Support for War Trauma in Ukrainian Children. *European Journal of Trauma & Dissociation*, 9(3), Article 100546. <https://doi.org/10.1016/j.ejtd.2025.100546> [in English]

Mental Health and Psychosocial Support Technical Working Group (MHPSS TWG). (2025). <https://response.reliefweb.int/ukraine/mental-health-and-psychosocial-support-technical-working-group/reports> [in English]

Moody-Pugh, J., Renshaw, K., & Parson, J. (2025). Exploring Play-Based Interventions with War-Affected Children: A Scoping Review. *The Arts in Psychotherapy*, 95, Article 102337. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2025.102337> [in English]

More than a Third of Ukraine's Children Remain Displaced Four Years into War – UNICEF. (2026). <https://www.unicef.org/press-releases/more-third-ukraines-children-remain-displaced-four-years-war-unicef> [in English]

One in Five Children in Ukraine Has Lost a Relative or Friend Since the Escalation of War Three Years Ago. (2025). <https://www.unicef.org/press-releases/one-five-children-ukraine-has-lost-relative-or-friend-escalation-war-three-years-ago> [in English]

Pfeiffer, E., Garbade, M., Beer, R., et al. (2025). Evaluation of the Feasibility and Effectiveness of Trauma-Focused Cognitive Behavioural Therapy for Children and Youth in Ukraine During the War. *European Psychiatry*, 68(1), Article e10032. <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2025.10032> [in English]

PLUSPLUS (Ukrainian: PLIUSPLIUS). (2026). <https://plus-plus.tv/1plus1video> [in English]

Ruban, L., Leshchenko, M., Oliinyk, I., et al. (2023). Fairy Tale Therapy for Children of War. *Amazonia Investiga*, 12(68), 78–84. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.7> [in English]

Sesame Workshop rozshyriuie diialnist dlia pidtrymky ukrainskykh ditei – osvitnia prohrama transliuvatyetsia na telekanali PLIUSPLIUS [Sesame Workshop expands its activities to support Ukrainian children: Educational programme to be broadcast on the PLUSPLUS TV channel]. (2023). <https://1plus1.ua/ru/novyny/sesame-workshop-rozsirue-dialnist-dla-pidtrimki-ukrainskih-ditej-osvitna-programa-transluvatimetsa-na-telekanali-plusplus> [in Ukrainian]

Sharon-Maksimov, D. (2023). A Model of Transformation of a Child's Traumatic Experiences: Hibuki Therapy Method. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Sotsialna robota*, (9), 75–79. <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2023/9-1/12> [in English]

UNICEF Spaces for Children, Youth and Parents. (2024). <https://www.unicef.org/ukraine/en/child-spaces> [in English]

UNICEF Ukraine. (2023). <https://www.facebook.com/UNICEFUkraine/posts/695574182610378/> [in English]

War in Ukraine Pushes Generation of Children to the Brink, Warns UNICEF. (2023). <https://www.unicef.org/press-releases/war-ukraine-pushes-generation-children-brink-warns-unicef> [in English]